

Pálvölgyi Lajos

Az életpálya-építés megalapozása fiatalokban

Az elmélettől a gyakorlatig

Akadémiai Kiadó

Online megjelenés éve:
2026

Online szabadon elérhető
Open access (CC-BY 4.0)

ISBN:
978 963 664 196 2

DOI:
10.1556/9789636641962

Hogyan hozhatunk megalapozott pályaválasztási döntést egy folyamatosan változó bizonytalan világban? Milyen kompetenciát igényel az életpálya tudatos alakítása?

Ez a kötet tudományosan megalapozott korszerű válaszokat kínál. A szerző átfogó szakirodalmi elemzések és saját empirikus kutatásai alapján értelmezi az életpálya-építési kompetenciát, bemutatva, hogyan épül fel, és milyen szerepet játszik az identitás alakulásában. A könyv több tekintetben újszerű megközelítésben vizsgálja az önismeret és a pályaismeret fejlesztésének lehetőségeit fiatalokban. Bemutatja, hogyan válhat az életpálya-építés önszabályozott tanulási folyamattá, és miként támogatható hatékony pedagógiai módszerekkel, felmérő eszközökkel és pályaedukációs programokkal.

A kötet nemcsak elméleti monográfia, hanem jól használható módszertani kézikönyv is. Jógyakorlatok, konkrét eszközök, valamint közvetlenül alkalmazható ötletek, ajánlások segítik a pedagógusokat, pályatanácsadókat és oktatókat abban, hogy érdemi támogatást nyújtsanak a diákoknak továbbtanulási és pályaválasztási döntésük előkészítésében, valamint életpálya-építési kompetenciáik fejlesztésében.

A könyv mindazoknak szól, akik kutatóként, tanárként vagy gyakorlati szakemberként fiatalokkal foglalkoznak, és rendszerezett, megbízható ismereteket keresnek a témában. Azok számára is hasznos lehet, akik saját életútjuk alakításához keresnek támpontokat, vagy szülőként tájékozódna. Ez a kötet nemcsak értelmezési keretet biztosít, hanem eszközöket is kínál a tudatos, reflektált és rugalmas életpálya-építéshez.

Hivatkozás: <https://mersz.hu/palvolgyi-az-eletpalya-epites-megalapozasa-fiatalokban//>

Tartalom

1. Bevezetés
2. Elméleti háttér
 - 2.1. Pályaorientáció
 - Az életút-támogató pályaorientáció
 - A főbb fogalmak értelmezése
 - Elméleti keretek
 - 2.2. Kompetencia
 - Főáramú definíciók
 - Saját értelmezés
 - A kompetencia fejlődése
 - 2.3. Összetett képességek mérése
3. Az életpálya-építési kompetencia fejlesztése
 - 3.1. Az életpálya-építési kompetencia operacionalizálása
 - Értelmezések
 - Részletes kompetenciamodell
 - 3.2. Az életpálya-építés folyamati jellemzői
 - 3.3. State-of-the-art tanulási-tanítási módszerek és megközelítések
 - A tanulással kapcsolatos nézetek
 - Kompetenciaalapú oktatás
 - A tanulás tanulása
 - Kollaboratív tanulás
 - Projektalapú tanulás
 - Tanulás digitális környezetben
 - A mesterséges intelligencia alkalmazása
 - 3.4. Tanulási programok
4. Empirikus kutatások
 - 4.1. Gimnazisták pályaválasztási bizonytalansága
 - Kutatási kérdések és hipotézisek
 - Minta, változók és eszközök
 - Eredmények és megvitatásuk

- 4.2. Gimnazisták pályorientációs jellemzői
 - Kutatási kérdések és hipotézisek
 - Minta, változók és eszközök
 - Eredmények és megvitatásuk
- 4.3. Pályaeducációs program hatásvizsgálata gimnáziumban
 - Kutatási kérdések és hipotézisek
 - Minta, változók és eszközök
 - Eredmények és megvitatásuk
- 5. Az életpálya-építés megalapozása a gyakorlatban
 - 5.1. Pályorientáció a gimnáziumban
 - Pályorientáció a jogszabályok tükrében
 - Pályorientáció a felmérések tükrében
 - Az iskolai pályorientáció a gyakorlatban
 - 5.2. Pályaeducációs tanulási program (példa)
 - A hatásvizsgálatban alkalmazott intervenció
 - Alternatív intervenciós lehetőség
 - 5.3. A pályaeducáció főbb tartalmi elemei és módszerei
 - Életpálya-építési keretrendszerek
 - Tartalmi súlypontok
 - Módszerek és jógyakorlatok
- 6. Oktatási innovációk terjedése
 - 6.1. A terjedést befolyásoló tényezők
 - 6.2. Az aktor-konténer modell
- 7. Összefoglalás
 - 7.1. A kiinduló kérdések megválaszolása
 - 7.2. Kutatási eredmények és korlátok
 - 7.3. Javaslatok a pályaeducáció fejlesztésére gimnáziumokban
- 8. Mellékletek
 - 8.1. A karriermenedzsment-képességek keretrendszere
 - 8.2. Módszertani anyagok
 - Megvalósított óraterv (minta)
 - Pályaválasztási nehézségek: mikor mit tehetünk
 - Pályorientációs munkafüzet
 - 8.3. Kérdőívek
 - Saját fejlesztésű pályorientációs kérdőív
 - Pályaválasztási bizonytalanság kérdőív (CFI)
 - Pályaválasztási nehézségek kérdőív (CDDQ)
 - Rosenberg-féle önbecsülés skála (RES)
 - A Holland-féle érdeklődés kérdőív (RIASEC)
 - A Super-féle munkaérték kérdőív (WVI)
 - Továbbtanulás és pályaválasztás kérdőív
 - 8.4. Példák a mesterséges intelligencia alkalmazására
 - 8.5. Hasznos honlapok
- 9. Irodalom

1. Bevezetés

1.1. Kinek szól ez a könyv?

Ez a kötet a pályaaorientáció és az életpálya-építés napjainkban egyre fontosabbá váló kérdéseit több tekintetben újszerű megközelítésben tárgyalja. Szakirodalmi elemzések és empirikus kutatások eredményeire támaszkodva a tinédzserek és a fiatal felnőttek életpálya-építését megalapozó kompetenciákra és ezek fejlesztésére fókuszál.

A kötet egyaránt tekinthető elméleti szakkönyvnek (monográfiának) és gyakorlati kézikönyvnek. Elsősorban neveléstudományi és pszichológiai *kutatók*, oktatáskutatók, valamint *egyetemi hallgatók* – különösen pedagógiai, pszichológiai és tanári képzésekben részt vevők – számára készült. Emellett *intézményvezetőknek*, szakmai fejlesztőknek, valamint oktatáspolitikai szakértőknek és döntéshozóknak is ajánlható. E célcsoportok számára a kötet rendszerezett fogalmi áttekintést, koherens elméleti kereteket és megalapozott tudományos-szakmai háttéranyagot kínál.

A könyv kiemelten hasznos lehet a *gyakorlati szakemberek* számára is. Ide sorolhatók a gimnáziumokban, illetve tágabban a köznevelésben és a szakképzésben a 7–13. évfolyamokon dolgozó pedagógusok, oktatók, osztályfőnökök, iskolapszichológusok és pályatanácsadók, valamint a felsőoktatásban a hallgatókkal közvetlenül foglalkozó oktatók. Számukra a kötet elsősorban a fiatalok pályaaorientációs támogatásában, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésében és a tehetségek azonosításában nyújt gyakorlati segítséget. Különösen értékesek lehetnek azon fejezetek, amelyek konkrét módszertani megoldásokat, jógyakorlatokat, eszközöket, ötleteket és gyakorlati tanácsokat mutatnak be, az egyes megközelítések gyakorlati következményeire fókuszálva, egyfajta tanári kézikönyv gyanánt. (Indulásként lásd például az 5. és 8. fejezetet, valamint a 3.1, 3.3 és 2.1 alfejezeteket.)

Bár a kötet elsődlegesen köznevelési és ifjúsági kontextusban értelmezi az életpálya-építést, kiegészítő szakirodalomként releváns lehet a *humánerőforrás-menedzsment* területén dolgozó szakemberek, valamint az ilyen irányú képzések hallgatói számára is. Az életpálya-szemlélet, a karriermenedzsment kompetenciaalapú megközelítése, valamint a pályaaeducációs tanulási programok tervezésének és hatásmérésének logikája jól adaptálható a vállalati képzési és fejlesztési programokban, különösen a pályakezdők és fiatal munkavállalók körében.

Végül a könyv egyes részei a szélesebb olvasói kör számára is hasznosak lehetnek, akik saját célra keresnek támpontokat, módszereket és eszközöket életpályájuk tudatos alakításához. Itt elsősorban azokra az egyetemi hallgatókra, fiatal felnőttekre – vagy akár szülőkre – gondolunk, akik nyitottak arra, hogy egy szakkönyvben eligazodva megtalálják a számukra releváns, gyakorlati segítséget nyújtó részeket (ld. például az 5.3, 8.1, 8.3, 8.4.3 és 8.5 alfejezeteket, vagy akár a 3.1, 2.1 és 3.3 alfejezeteket). A kötet támogatást nyújthat azoknak, akiknek pályaaelképzelése még nem alakult ki teljesen, segítheti annak formálását, valamint azok számára is hasznos lehet, akik már meghozták döntéseiket, de szeretnék azokat értékelni, reflektálni rájuk, valamint a következő lépéseket tudatosan megtervezni és megvalósítani – akár megváltozó külső körülmények között is.

1.2. Miről szól ez a könyv?

A könyv az iskolaközpontú pályaedukáció kérdéseit vizsgálja, részben a pályaorientáció, részben a didaktika szempontjából, kitérve néhány kapcsolódó kutatómódszertani kérdésre is. Az életút-támogató pályaorientáció és a tanulás-tanítás korszerű felfogására épül. Értelmezésünkben a pályaedukáció az életpálya-építési kompetencia fejlesztése; az életpálya-építési kompetencia pedig az egyén mindazon tulajdonságainak összessége, amelyek szükségesek és elégségesek ahhoz, hogy életpályáját (pályafutását, karrierjét) egész élete során megalapozottan menedzselje és fejlessze. A pályaorientáció a továbbtanulási és/vagy pályaválasztási döntést előkészítő és az életpálya-építést támogató tevékenységek összessége. Fontos kiemelni, hogy a pályaedukáció mint kompetenciafejlesztés az érintett önálló tevékenységeként, önszabályozott tanulásaként is megvalósulhat, érdemi külső támogatás nélkül is (ön-edukáció, career learning). Az önállóság fejlesztése a pályaedukáció legfontosabb céljai között szerepel.

Az „iskolaközpontú” jelző itt arra utal, hogy a pályaedukáció centruma az iskolában kell hogy legyen, mivel máshol nem is lehet. A szóban forgó korosztályok esetében „iskola” alatt az életkor függvényében értelemszerűen az általános iskolát, a gimnáziumot, a szakképző intézményeket, illetve a felsőoktatási intézményeket értjük. Pályakezdekők esetében bizonyos értelemben akár az első munkahely is ide érthető a pályaszocializációban játszott szerepe folytán, bár ez egy sor újabb kérdést is felvet, mely kérdések kifejtése nem tárgya jelen kötetünknek.

Az adott intézmény szerepe a pályaedukáció ösztönzése, napirenden tartása, valamint kereteinek, módszereinek, erőforrásainak biztosítása, illetve egyes tevékenységeinek szervezése, de anélkül, hogy a pályaedukációt az iskolai intézmény falai közé zárná. A pályaedukáció, mint ahogyan a pályaorientáció is, akkor lehet eredményes, ha szemléletében és tevékenységrendszerében túllép az iskola, az intézmény szűk keretein; ha a diák felfedezi az iskolán kívüli világot, annak színtereit, kapcsolatba lép annak aktoraival, és ezen keresztül megismeri tényleges lehetőségeit, és nem utolsósorban *önmagát* is. Ha viszont a pályaedukáció az iskolán és a tantárgyi gondolkodáson belül marad, akkor a döntő fontosságú *iskolán kívüli* információk, benyomások, élmények és tapasztalatok híján olyanná válhat, mint úszásoktatás a parton.

Az életpálya egy személy életén átívelő, egymással kölcsönhatásban lévő munkahelyi szerepek és egyéb életszerepek sorozata (Jackson, 2013). Első nagyvonalú megközelítésben az egyén életpályája a munkavégzés szempontjából három nagy szakaszra bontható. Az első az életpálya megalapozása, amely a sikeres pályakezdettség tart (beilleszkedés és beválás az első munkahelyen). Ezt követi az életpálya kibontakozása, amely a nyugdíjazásig tart; a harmadik pedig az életpálya ezt követő befejező szakasza. (Vö. 2.1.2) Mindhárom szakasz lehet nagyon tartalmas, hasznos, értékes, inspiráló, élmény- és örömteli; más-más életfeladatokkal. Az életpálya-építési kompetencia sokat segíthet abban, hogy az életút elégedett időskorhoz vezessen. A hármas tagolás a gyakran idézett „*tanulj, keress, adj vissza*” (learn, earn, return) szemléletet tükrözi, amely jól kidomborítja a harmadik szakasz pozitivitását és lehetőségeit a munka világán kívül is. Ez a könyv az első szakaszra fókuszál, abból a szempontból, hogy az miként alapozhatja meg a másodikat.

Nemcsak az érintettek számára különösen fontos, hanem a gazdaság és a társadalom számára is, hogy a fiatalok továbbtanulási és pályaválasztási döntése kellően megalapozott legyen. 14 éves korban minden tanuló választás elé kerül. Nem kevesebbről, mint a továbbtanulásról kell döntenie, ami gyakran a pályairány választását is jelenti. Sokan azonban még nem készültek fel arra, hogy már ebben az életkorban megalapozott és átgondolt döntést hozzanak (ld. 5.1.3). Időt nyernek azok, akik gimnáziumban folytatják tanulmányaikat. Mások a szakképzésbe kerülnek, ami már a pályairány választásával is jár. Számukra a későbbi döntések jobbra már csak az adott ágazaton belüli mozgást befolyásolják. Fontos lenne ezért a 8. osztályban meghozandó döntést jobban előkészíteni az általános iskola felső tagozatában (és rugalmasabb lehetőségeket biztosítani az iskolarendszerben a döntés utáni esetleges későbbi korrekcióra).

A korszerűen értelmezett pályaedukáció nemcsak az általános iskola 8. vagy a gimnázium 12. osztályában meghozandó döntést segíti, hanem olyan kompetenciákat is fejleszt, amelyekre a fiataloknak nagy szükségük lesz további életük során, valamint támogatja a tehetséggondozást. Mindazonáltal az iskolai pályaedukáció jelentőségéhez képest alulreprezentált a kutatásban, és nem kap kellő hangsúlyt a tényleges hazai napi iskolai gyakorlatban (ld. 5.1.3). Fejlesztése egyre sürgetőbbé válik. Fontos feladat megtalálni ennek korszerű, hatékony módszereit. A kötet ehhez kíván hozzájárulni, bemutatva a téma elméleti hátterét, a szerző saját empirikus kutatásait, valamint az életpálya-építés megalapozásának gyakorlati lehetőségeit.

A továbbtanulási és pályaválasztási döntés előkészítése és meghozatala nemcsak a fiatalok fontos életfeladata, hanem egyben fejlődésük egyik dimenziója is. A folyamat szorosan összefügg a tanuláshoz fűződő viszony alakulásával, az önismeret, önbecsülés, önbizalom, és sok fontos kompetencia fejlődésével, a *cselekvő ember* világának egyre jobb megismerésével. Lényegét tekintve identitásépítés, átlépés a gyermeki létből a felnőtt létbe. Erikson (1991) pszichoszociális fejlődésmélete szerint serdülőkorban a „*Ki vagyok én, és mi lehet belőlem?*” egzisztenciális kérdés áll a középpontban. A pályaedukációt már az általános iskola alsó tagozatában célszerű első lépésekkel megalapozni, majd a felső tagozattól kezdődően, a középfokú oktatáson keresztül egészen a felsőoktatásig egységes elvek mentén javasolt megvalósítani, kibontakoztatni, az életkornak és az élethelyzetnek megfelelő differenciált célokkal, tartalommal és módszerekkel. A pályaedukáció tehát a teljes fiatalkort átívelő folyamat, amely a serdülőkor kezdetétől a sikeres pályakezdésig tart, és időközben egyre inkább az életpálya-építési kompetencia önszabályozott fejlesztésévé válik. Valójában a pályakezdéssel sem szűnik meg, csak újabb szakaszába lép, és önszabályozott folyamatként működik tovább (önedukáció, career learning, vö. életút-támogató pályaorientáció).

A könyv tartalmát többéves kutatás alapozta meg, amely a vonatkozó aktuális nemzetközi szakirodalom feldolgozása mellett empirikus vizsgálatokat is tartalmazott. Témaválasztásunkat a pályaedukáció egyéni és társadalmi jelentősége mellett az is motiválta, hogy az életpálya-építési kompetencia tartalmi szerkezete jelentőségéhez képest nem kutatott kellő mélységben, továbbá nem ismeretes olyan hazai empirikus kutatás, amely a fiatalok sokváltozós pályaorientációs felmérését az életpálya-építési kompetencia egyes elemeinek teljesítményfelmérsével kombinálta volna, túllépve a szokásos önértékeléses technika korlátain. Nem ismeretes olyan hazai kutatás sem, amely hasonló adatfelvételi eljárásokat alkalmazva egy gimnáziumi pályaedukációs tanulási program hatását vizsgálta

volna kellően nagy mintán fél évvel az intervenció befejezése után, a fejlesztő program általunk javasolthoz hasonló tartalmi felépítése és módszertani kialakítása mellett.

A kötet 4. fejezetében bemutatásra kerülő saját empirikus kutatás középpontjában egy pályaedukációs tanulási program hatásvizsgálata állt. Ezt a pilot programot gimnazisták körében valósítottuk meg, mivel fejlődéslélektani szempontból az általános iskola 7-8. évfolyamában még nem mindenki tekinthető érettnak a megalapozott és átgondolt döntésre (Borbély-Pecze, et al., 2019; Kenderfi, 2019). Lényeges szempont volt az is, hogy a gimnazisták esetében van tiszta nyitott döntési opció, míg a szakképzésben más a helyzet. Az önismeret bővítése, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése mindkét területen fontos, a pályaismeret azonban a két területen másképp merül fel. Mivel az általánosan képző gimnáziumokban a továbbtanulást és pályaválasztást illetően elvileg még bármi lehetséges, itt a szélesebb ismeret- és tapasztalatgyűjtés a cél. A szakképzésben tanulók viszont már döntöttek, így esetükben az adott irányon, ágazaton belüli további orientáció, specializáció, valamint a pályaszocializáció elmélyítése lehet a cél (vö. „zárt orientáció”, Borbély-Pecze, 2016b). A két tanulói csoport tehát az életpálya-építés különböző szakaszaiban van, ami pályaedukációs szempontból fontos különbség. Mindazonáltal az empirikus kutatások számos eredménye releváns lehet a szakképzés kontextusában is, csak megfelelően kell értelmezni és adaptálni azokat.

A kötet elméleti fejezetei olyan kérdésekre keresnek választ, hogy mit is jelent közelebbről az életpálya-építési kompetencia, és miként értelmezzük a pályaedukációhoz kapcsolódó főbb fogalmakat; valamint hogy miben áll egy pályaedukációs tanulási program, és miért van szükség ilyen programra. A könyvet megalapozó kutatás további fontos kérdése volt, hogy melyek a fiatalok főbb életpálya-építési jellemzői napjainkban, és miként vizsgálhatók ezek. Ez utóbbi témához a bemutatásra kerülő saját empirikus kutatással is igyekszünk hozzájárulni a gimnazisták vonatkozásában. Vizsgáltuk továbbá azt is, hogy milyen hatása lehet egy pályaedukációs tanulási programnak az egyénre (mikroszintű hatás), illetve miként terjedhet el egy pályaedukációs tanulási program, mint innováció az oktatási intézmények körében (makroszintű hatás). A kötet befejező része kitér a pályaedukáció gyakorlati kérdéseire, valamint a pályaedukációs tanulási programok felépítésére, módszereire, értékelésére is, választ keresve arra a kérdésre, hogy mely témák és tartalmak feldolgozása és mely módszertani megoldások segíthetik a pályaedukációt a fiatalok körében.

1.3. Miről szólnak az egyes fejezetek?

A Bevezetést követő elméleti fejezet az életút-támogató pályaorientáció főbb fogalmait tekinti át. Bemutatja az életpálya-építés 27 fogalmának szoros logika szerint egymáshoz kapcsolt újszerű értelmezését, amely fogalmi konstrukció a logikai kapcsolatok mentén hálózattal modellezhető (2.1.2). A szakirodalmi elemzés áttekinti a pályaorientáció legfontosabb megközelítéseit. Témánk szempontjából különösen Super (1953, 1980, 1984) fejlődéselvet hangsúlyozó átfogó elmélete, Lent és munkatársai (1994, 2000) szociális kognitív elmélete, valamint az életpálya-építés konstruktivista felfogása (Savickas, 2002, 2005) emelhető ki. Ez utóbbi szerint az életpálya folyamatosan alakul a társadalom és az egyén interakciói során.

Korunkban az életpálya-építés nem egyetlen pályadöntés kérdése, hanem sokkal inkább az átmenetek sorozatának kezelését megkövetelő élethosszig tartó tudatos folyamat. Alapvető jelentőségű ezért az életpálya-építési kompetencia fogalma, és ezen kompetencia fejlesztése (Sultana, 2009, 2012a; 2012b). Mivel a pályaedukáció kompetenciafejlesztés, külön alfejezet foglalkozik a kompetencia értelmezésével (2.2). Definíciónk rövidebb változata szerint a kompetencia az egyén mindazon tulajdonságainak összessége, amelyek szükségesek és elégségesek ahhoz, hogy tevékenységét adott kontextusban ténylegesen megvalósítsa. Értelmezésünk a döntés szerepét hangsúlyozó Nagy József (2010) felfogását követi. A fejezet az összetett képességek mérésének kutatómódszertani dilemmáit tárgyaló alfejezettel zárul, amely a mérés újszerű feladatorientált megközelítését ismerteti (2.3).

Az életpálya-építési kompetencia fejlesztésével foglalkozó következő fejezet ezen kompetencia néhány tipikus értelmezésének bemutatásával indul, majd javaslatot tesz az életpálya-építési kompetencia szerkezetének újszerű modelljére, amely a Magyar Képesítési Keretrendszer (MKKR, 2013), és a DOTS-modell (Law & Watts, 1977) együttes alkalmazására épül (3.1). Az életpálya-építés folyamatának főbb jellemzőit és az ezek mérésére bevonható eszközöket tekinti át a következő alfejezet, bemutatva, hogy milyen változók mentén vizsgálhatók a pályaedukáció hatásai, tekintettel a hazánkban elérhető adaptált mérőeszközök behatárolt kínálatára is. (3.2). A pályaedukáció megvalósítását a state-of-art tanulási-tanítási módszerek és megközelítések számbavétele alapozza meg, ezek közül kiemelve a kompetenciaalapú oktatást, az önszabályozott tanulást, a kollaboratív és a projektalapú tanulást, valamint a digitális környezetek és a mesterséges intelligencia alkalmazását (3.3). Mivel felfogásunk szerint az újszerű pályaedukációs tanulási programok sokban segíthetik a fiatalok életpálya-építésének megalapozását, a tanulási programok tervezése, fejlesztése és hatásmérése külön alfejezetet kapott (3.4).

A kötet empirikus része három saját kutatást ismertet gimnazisták körében. Az elemzés egysége a tanuló. Mindegyik alfejezet kitér a kutatási kérdések, hipotézisek és a minták bemutatására, valamint a változók, eszközök és módszerek ismertetésére. Az alkalmazott eszközök megfelelő szinten illeszkednek az életpálya-építési kompetencia javasolt szerkezeti modelljéhez. Az első empirikus vizsgálat egyik fontos eredménye, hogy a pályaeorientációs aktivitás és az életpálya-építési kompetencia a gimnáziumi tanulók jelentős csoportjánál nem éri el a megalapozott és átgondolt döntés meghozatalához szükséges szintet (4.1). A második empirikus vizsgálat egy másik mintán több vonatkozásban megerősíti az első vizsgálat eredményeit, miközben a diákok pályaeorientációs típusainak meghatározására is kitér (4.2). Az egyes típusokhoz sajátos differenciált pályaedukációs stratégia javasolható.

A harmadik empirikus vizsgálat egy digitális környezetben megvalósított, kollaboratív csoportmunkát, és kisebb mértékben projektmódszert is alkalmazó innovatív pályaedukációs tanulási program hatásvizsgálata kvázi kísérleti elrendezésben (4.3). A pályaedukációs program a javasolt kompetenciamodellre épült. A 12 negyvenöt perces tanóra keretében szervezett program egy átlagosnak tekinthető gimnáziumban, annak 10. és 11. évfolyamán valósult meg. Az intervenciós koncepció validitását erősíti, hogy életszerű körülmények között, a több szempontból sem tökéletes megvalósítás ellenére sikerült, bár kis hatásmagyságú, de mégis szignifikáns javulást kimutatni több változó esetében hat hónappal az intervenció befejezése után.

A kötet ötödik fejezete a pályaaorientáció és a pályaeudakáció megvalósításának gyakorlati kérdéseivel foglalkozik. A fejezet a gimnáziumi pályaaorientáció helyzetének áttekintésével indul (5.1). Ezt követi az empirikus hatásvizsgálatban alkalmazott pályaeudakációs program, valamint egy másik alternatív programlehetőség bemutatása, amelyek például szolgálhatnak hasonló programok számára is (5.2). A fejezet néhány fontosabb életpálya-építési keretrendszer áttekintésével, majd a pályaeudakáció főbb tartalmi elemeinek, módszereinek, jógyakorlatainak ismertetésével zárul (5.3). Az ötödik fejezet a mellékletben szereplő további módszertani anyagokkal és kérdőívekkel együtt sok segítséget adhat az iskolai pályaeudakáció tervezéséhez és gyakorlati megvalósításához, különösen az általános iskola 7. és 8. évfolyamában és a középfokú oktatásban.

A pályaeudakáció területén sok olyan újítás, jógyakorlat ismeretes, amelyek szélesebb körű terjedése, adaptálása kívánatos volna. A hatodik fejezetben egy saját fejlesztésű modellt mutatunk be, amely képes leírni a pályaeudakációs innovációk terjedését az iskolák között. Innovációnak tekintünk minden olyan változást, amely a korábbi gyakorlathoz képest jelentős eltérést eredményez, és növeli annak lehetőségét, hogy eredményesebbé vagy hatékonyabbá váljunk, vagy megoldjunk egy problémát (OECD, 2018b). A bemutatott újszerű modell szakirodalmi elemzésre épült. Rogers (1962) diffúziós szemléletét követi, és az itt nem tárgyalt Innova nagymintás empirikus innovációkutatás keretében nyert sikeres alkalmazást (Fazekas et al., 2021; Pálvölgyi & Horváth, 2023). Mivel az 5.2.1 alfejezetben bemutatott pályaeudakációs tanulási programot azzal a szándékkal fejlesztettük, hogy kipróbálás és továbbfejlesztés után szélesebb körben is elterjeszthető legyen, témánk szempontjából különösen fontos az innovációk terjedésének kérdésköre.

Mindezen fejezeteket a kötetet megalapozó kutatás eredményeinek összefoglalása, majd a kutatás korlátainak és a kapcsolódó javaslatoknak a megfogalmazása, valamint bőséges irodalomjegyzék és mellékletek követik. Ez utóbbiak nemcsak módszertani anyagokat, kérdőíveket és praktikus információkat tartalmaznak, hanem példákön keresztül kitérnek a mesterséges intelligencia gyakorlati alkalmazására is.

Elérhető itt: <https://mersz.hu/palvolgyi-az-eletpalya-epites-megalapozasa-fiataalkorban//>

Pálvölgyi, L. (2026). *Az életpálya-építés megalapozása fiatalalkorban: Az elmélettől a gyakorlatig*. Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789636641962>

© Pálvölgyi Lajos, 2026
© Akadémiai Kiadó, 2026

